

'BETIA DE'. CUVINTE

"Cuvîntul, dragii mei, nu poate avea decît un singur loc într-o frază."

CARAGIALE

TEXTUL ȘI TEXTELE

De ce vine (sau se duce) omul la teatru? (Este vorba, desigur, despre "omul de pe stradă", omul normal, nu despre critic, care ar fi, deci, omul a-normal.) Statistici efectuate în lumea largă ne spun că, în principal, din două motive, care își dispută întâietatea în funcție de condițiile concrete: să vadă (și să audă) un actor sau cîțiva actori anume; să vadă (și să audă) plesa. (Deși oamenii a-normali încearcă a-l determina pe cellalt să acorde mai multă atenție regizorului și scenografului, convertirea nu se petrece, totuși, decît în rarissime cazuri și nici atunci din rațiuni exclusiv artistice - să fim sinceri și realști! Dar asta-l altceva.) Prin urmare, "concluzionînd" - cum zice lumea bună la TVR, dintr-o ciudată antipatie pentru verbul a conchide -, putem spune că oamenii merg la teatru, în general, ca să asculte un actor rostind un text sau ca să asculte un text rostit de un actor. Faptul că el nu se mulțumesc să privească spectacolele de teatru TV și să le asculte pe cele radiofonice ori să citească plesile comod așezați în fotoliu înseamnă că doresc să intre într-o relație mai directă, mediată cel mult de regizor, atît cu actorul cît și cu textul.

Ce se întîmplă însă - și nu rareori - la teatru? Dacă actorul (exceptînd situațiile cînd rolul pretinde o grimă exagerată ori chiar o mască) rămîne lesne recunoscut pentru cel venit să-l admire (expresia "e de nerecunoscut!" referîndu-se, evident, la altceva decît la stricta identificare a "persoanei"), textul suferă cîteodată modificări atît de radicale încît ajunge să-l sune străin pînă și dramaturgul care l-a conceput. Cum? Prin așa-numitele "texte" pe care le introduc actorii fle ad-hoc, fle "cu un plan subțire", cu binecuvîntarea și sub oblăduirea regizorului. În prima situație se plasează, îndeobște, vedetele (sau inchiputele vedete) care, vrînd să ciștige și mai mult - dacă e cu putință - simpatia admiratorilor, socotesc cu cale să întindă "cirilge" ce urmează să prindă această simpatie aducînd-o, caldă-flerbințe, acolo, pe scenă, imediat, peste replica partenerilor, pe lîngă litera textului și sub spiritul lui. Și- atunci, să te ții "actualizări", și aluzii, și apropouri, și "șopirle"... Sau, dacă nu merge să împănizi textul, nu-l nimic, mai există și intonația, iar actorii (cel mari, mai ales) sînt atît de bunii imitatori!... Nu e oare o invenție plină

de spirit (de curaj, nu mai vorbim) să-l malmuțărești vocea lui Adrian Păunescu în mijlocul unui spectacol cu subiect antic? Și încă la Teatrul Național?

În cea de a doua situație - mult mai răspîndită -, "omul cu ideea" e directorul de scenă. (O paranteză. S-a spus că omenirea progesează datorită nemulțumirilor, celor ce vor să schimbe totul sau măcar ceva. Mă întreb cum a fost cu puțință progresul în vremurile cînd nu exista pe lume regizorul, acest etern nemulțumit ce-și face un punct de onoare și o regulă de comportament din a fi foarte supărat pe textul pe care el însuși l-a ales pentru spectacol și pe care nu poate să-l crute de perfecționări, tăieturi, adăugiri, pînă să ajungă, în fine, pasabil... Excepțiilor - puține și cu atît mai onorabile - de la această regulă le păstrăm întreaga noastră considerație. Lucru ce se știe...) În cazul lui însă nu intră în discuție simpatia. Dimpotrivă chiar. Regizorul lucrează cu "vizunea" care, cu cît e mai puțin simpatică "maselor", cu atît e mai sigur genială (ștînt fiind că geniele nu prea sînt agreate de restul populației). Or, dacă se întîmplă ca "vizunea" să-l pretindă a masaca textul, artistul nostru e oricînd gata s-o facă. Și dacă tale el din sau adaugă la text hăicli întregi, merită să tulbure "vizunea" din cauza unor biete propoziții ori fraze presărate ici-colo? Că aceste texte n-au nimic a face cu textul, că merg chiar împotriva lui - ce importanță are? (Lasă că pînă și un copil știe ce liberă de asemenea constrîngerii stupide era, de pildă, commedia dell'arte!) Și-atunci, "băgăm texte" cu - mai nou - privatizarea, minerii, Piața Universității, creșterea prețurilor, reforma agrară etc., etc., să vadă lumea că nu ne temem noi de... de cine? De Putere, vezi Doamne! (Nu o fi oare la mijloc propria noastră conștiință pe care bîzile vreo muscă prerevoluționară? - mă întreb eu adesea.) Să-l mai numesc pe regizorul care se "sumețesc" astfel? N-are rost. Se știe el.

Lăsînd gluma la o parte - dacă glumă a fost pînă aici -, fenomenul (căci despre un adevărat fenomen e vorba) mi se pare primejdios prin urmările sale de perspectivă. Dincolo de foarte dubiosul gust pe care îl evidențiază multe din aceste "texte" și care pervertește, prin contaminare, gustul publicului mai temeinic decît tablourile de gang, dincolo de ideea foarte nesănătoasă pe care o lansează (aceea că o operă de artă - în speță textul - poate fi manevrată după bunul-plac al oricui), aceste găselnițe facile tind să întorcă spectacolul de teatru la condiția - deloc eroică, socotesc eu - de "banc" (fle și politic) supradimensionat. Or, dacă acum 3-4 ani acesta era un semn de curaj, astăzi el îmi pare a oglindi exact contrariul curajului. Să-ți inventezi singur sperietori la care să scoți limba și de care apoi să fugi, pînă cînd ajungi - caz de-acum chiar grav - să te autoconvingi că gestul tău e un act de bravură, nu cred că este o atitudine vorba ceea, responsabilă. Și nici inteligentă.

Și, pe urmă, credeți sincer că pentru asta vine (sau se duce) omul la teatru?

ALICE GEORGESCU

